

Jegyzetek

1. Ehhez az áttekintéshez és az ebből főként Arisztotelész és Schopenhauer segítségével leszárt eredményhez lásd András Horn: *DAS KOMISCHE IM SPIEGEL DER LITERATUR*. Würzburg, 1988. Különösen 116–118., 143–145.
2. Helmuth Plessner: *LACHEN UND WEINEN*. In: *PHILOSOPHISCHE ANTHROPOLOGIE*. Szerk. G. Dux. Frankfurt a. M., 1970. Különösen 78–125. Ehhez bővebben Horn: i. m. 187–189.
3. Arthur Schopenhauer: *A VILÁG MINT AKARAT ÉS KÉPZET*. Európa, 1991. 13. §. 101. k., illetve *DIE WELT ALS WILLE UND VORSTELLUNG* 1–2. kötet. Szerk. A. Hübscher. Zürich, 1977. 2/109–110.
4. Henri Bergson: *A NEVETÉS*. Gondolat, 1968. 63. k.
5. A hirtelenség nélkülözhetetlen feltétele a komikumnak. Ehhez l. Horn: i. m. 146–152.

Térey János

„DOKTOR FAUSTUS PANASZKODÁSA”

Az ördög áll a jobbomon, te mondad,
S én mit mondjak neked?
A balhit boldogít, de jobb legendát
Válassz e füstös történet helyett.
Szerződtem, és te?... Bár pokolba látok,
A hírnév édenében ébredek fel...
Mikor nekem vezényelsz „jobbra át!”-ot,
Bizony, balul cselekszel.

Hadd játsszak rossz és jónál jobb keresztényt,
Ha így vagyok szabad!
A lélek tágas, megfér benne egyként
Fehér és fekete tapasztalat.
Ki élve járok az elevenek közt,
Örömtől táltosodva, égve pírban,
Szeretnék megragadni bármi eszközt,
Hogy szegyenünk leírjam.

Pillants homlokom mögé!
Bár köszöntését fogadtam,
Sem testben, sem gondolatban
Nem vagyok az ördögé.

A másik rést üt képeden, a renden;
 Homályból lép elő,
 És szóra nyitja száját: ismeretlen
 És mint ilyen, már félreérthető;
 Métélynek hívod, ami megigézett,
 A bársonyfényt a más viselte holmin.
 Beszédem, bárha szó szerint idézed,
 Fonákra fordított szín.

Te pörbe hívsz igazmondásod örvén,
 S minden tanúd hamis.
 Akad-e olyan tisztasági törvény,
 Mely eltilt még a jóhiszemtől is?
 Ha sár tapad rám, politika piszkol,
 És *hőseimre* mondatik ki vétő:
 Csodálkozom, hogy összeférhet imhol
 Pilátus és a krédó.

Pillants homlokom mögé!
 Ördögarcom oly szokatlan...
 Kézfogásod elfogadtam,
 Hogy volnék az ördögé?

Összeül-e, hogy írásom vesézze,
 Taláros testület?
 Egymásba fut két gyarló ember – én, te –,
 S így ápolják lakályos lelküket...
 Mit élsz, egyetlen gyűlöletnyi élet
 – A féltékeny szív nem tudhat gyönyörről –
 Teher a társak emlékezetének,
 Lomként kihullsz a könyvből.

Megigazulva, sosem igazodva
 A hadhoz, kész csoda:
 Láttam, hogy kit rejt a szörnyeteg odva,
 S beszélnem róla létem luxusa;
 S a tiedé, hogy velem kell törődnöd.
 Az ép lélekben ördögöt gyanítva,
 Bárhogy szeretnéd, még te sem vagy ördög,
 Csak hamis humanista.

Ő száll országom fölé,
 Ki a bűnnel pertuban van.
 Míg a művét megmutattam,
 Sem valék az ördögé.

Néven szólít a gyors beszédü erkölcs...
Köszöntesz tétován,
Hogy fél percet szemem tükrében eltölts.
Mert kilenc életem van s hét szobám,
A kelleténél jobban érdekellek;
Hogy ostyámból szeretnél kapni, már baj.
Csak tanítványaim vendégelem meg
Józan jánospohárral.

Csak annyit mondhatok bátorítólag:
Megembereld magad;
Ki egy világot sarkából kiforgat,
Helyet talál a törmelék alatt.
Ha eltervezve nincstelen jövőmet,
A gondolatra mondanál tilalmat:
Igazságom napjától pörkölődj meg,
S dalold saját siralmad.

Pillants homlokom mögé!
Istenemnek szót fogadtam,
Sem testben, sem gondolatban
Nem vagyok az ördögé.

Határ Győző

VAKABLAK

süketnémán és vakon
nézek ki a zablakon

kíméletes jó hályog:
van világ de kóvályog

virágtartó cifra rács
jégtílinkós zúzmarás

setétben is világos:
zsírfokhagymás a lángos

jégverésben be randa
budin búzló veranda

lábközt lógó virgula:
villámcsapta pergola

lány mutatja csudaszép
pirszing nyelvét köldökét

mi alatta nyildokol:
nyald-mennyország nyílj pokol

őrületbe kergetóm!
nézni csak ölelgetőn

látni fogni lepni kék
napraforgó estikét

ringlit rákot osztrigát
filibuszterisztikát

nem kötök ki senkinél:
jó a hályog megkimél

süketnémán és vakon
nézek ki a zablakon

HAMARABB SEMMINT

itt liheg itt piheg itt fekszik mellettem: a Szeretett Lény
a Szeretett Lény akit sok évtizedig igencsak szerettem-sze-
retgettem megszerettem és most együvé öregedtünk
de jól mondom-e? a Szeretett „Lény”? Hátha csakcupán a
„Szeretett Lét” – a Lét amit annyira megszerettem
de jól mondom-e? hátha nem a Szeretett – csakcupán a
Megszokott Lét
jó szokás – rossz szokás? szokásba vettem: megszoktam a Lét-
tet – azt hogy én ő vagyok és ő meg én: van – vagyunk elva-
gyunk egymásba hüvelyezve a Levésben
a Meglét-Megvanás keserédes kényszerében. Édes? Keserű?
Parancs? Engedelem? Angyal? Dzsinn? Mumus? Demiurgosz?
Ő nem kérdi én nem firtatom

Lény = Lét = Létező: egyenlőségjelek hosszú sora. Oly szo-
ros sorbakapcsolás ez és olyigen vásott szokása Meglétnek-Itt-
létnek, hogy a végére érni – eszembe se jut:

el sem tudom képzelni a Létet a lüktető Lassú-Égő nélkül
aki vagyok: magam nélkül

mert mi is történnék a Léttel ha elérkezik az Elképzелhetetlen, sőt lehetetlen, mert Elkövetkezhетetlen: mondom ha bekövetkezik? Akkor az ami a legtöbbnél is legkevesebb: bekövetkezik az Implúzió

az Omlás

ami a robbanásnak a Fel – neki a Le-és Be: az Összerobbanás a Lét hamarabb semmint kimondom – a tetramilliárd fényév átmérőjű Léteгész – a Sötét Multiverzum – a tengerző hidrogénben tengő Antianyag – a végéremehetetlen Égtömegben a számlálhatatlan Fekete Lyuk: minden-de-minden

összerándul. Egy Ponttá egyberobban; a múlás-telés bezárul s ha még volna idő de nincs, szintugyanakkor s hamarabb semmint kimondom az a Pont is: elpukkan Semmivé – oly Semmivé amely kevesebb a Nincsnél

nem tanácsolnám a Léteгésznek hogy ezt a beleugrást megkockáztassa

immár elárulhatom felfedhetem titkomat

a Zsák – a nincsek-nincstelenjével töltekező Nincstelenség tele-Semmije – annak a Zsáknak a szája: én vagyok

vagyok a Léteгéсzt elnyelő

főle kerekedő

rátátongó

csupa-szivornya

Polipszem

a LYUK-A-FEKETE-HATVÁNYON

.....

hamarabb semmint kimondom

PÁRIZS

(89 fele járóban)

te csak ne szólj semmit ládd még mindig élsz
még lófrálsz a földi téreken itt mezgerélsz

amerre eddig róttad most is arra ródd
utad te csak fogd be a befognivalód

kezed lábad orrod füled szemed monyod
még megvan ugyanazt a sódert nyomod

immár mint a költészet ismétlőfegyvere
ne tétovázz dúdold hadard gyere gyere

kékből sárgából keverd ki: az a ZÖLD
légy mafla egyszerű és csak azt közöld

ami mindennapos – közhely – útszéliség
minden nap: új PÁRIZS! – *megér egy misét*

BEVEZETŐ DIDEROT „BESZÉLGETÉSEI”-HEZ

A polgárság emancipálódásának fontos eszköze a XVII. és XVIII. század folyamán a polgári nyilvánosság fórumainak megteremtése, amelyeken érvényesítheti és propagálhatja értékeit, világnézetét. *„Amíg a polgári nyilvánosság intézményei eredetükben az udvarról leváló nemesi társasághoz tapadnak, addig a színházakban, múzeumokban és hangversenyeken formálódó »nagyközönség« szociális származása szerint is polgári. Befolyása 1750 táján kerekedik felül. Már a morális heti iratokban, amelyek egész Európát elárasztják, az az ízlés fejeződik ki, ami a középszerű PAMELÁ-t a század bestsellerévé teszi. Ez egy polgári olvasóközönség igényeiből ered, s ezek az igények később a polgári tragédia és a pszichológiai regény irodalmi formáiban találják meg igazi kielégülésüket. Sajátos szubjektivitás forrásaiból fakadnak azok a tapasztalatok, melyekkel kapcsolatban az önmagát szenvedélyesen vizsgáló közönség felvilágosítást és egymás közti megértést keres a magánemberek nyilvános okoskodásában: ezek otthona, betű szerinti értelemben, a patriarchális kiscsalád világa. Ismeretes, hogy miután ez kiemelkedett a családstruktúrájának a kapitalista átalakulással már évszázadok óta érlelődő változásaiból, a polgári rétegekben dominá-*

ló típusként konszolidálódik.” (Jürgen Habermas: A TÁRSADALMI NYILVÁNOSSÁG SZERKEZETVÁLTOZÁSA. Gondolat, 1971. 69. o.) A színház meghódítása a polgárság által új drámatípust is követelt. A dráma Arisztotelész POÉTIKÁ-ján és Horatius ARS POETICÁ-ján alapuló klasszikus-neoklasszikus-klasszicista poétikája két drámatípust rögzített, a tragédiát és a komédiát. A kettőt a rendi klauzula polárisan külön tartotta, amennyiben a tragédia uralkodók és rendileg magas státusú figurák körében játszódik, a komédia ellenben a közemberekében. A polgár figurája tehát be volt zárva a komédia határai közé. (A tragédia és a komédia közti űrben lebegett ugyan néhány drámatípus – az egyszerűség kedvéért foglalja össze most itt őket a Plautus AMPHITRUÓ-jának prologusából származó „tragikomédia” elnevezés, de ez mindig vita tárgya, pozíciója mindig labilis volt.) A polgári világ megemlése a színházban-drámában Angliában kezdődött; Richard Steele THE TENDER HUSBAND-ja indította el 1704-ben a sentimental comedy típusát, ennek hatására született meg Franciaországban a comédie larmoyante (könnyfakasztó komédia) – legjelentősebb alkotó-